

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ 2015

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Έτσι, λοιπόν, προετοιμασμένοι οι άνθρωποι αρχικά ζούσαν διασκορπισμένοι, πόλεις όμως δεν υπήρχαν. Αφανίζονταν, λοιπόν, από τα θηρία, επειδή ήταν πιο αδύναμοι από αυτά σε κάθε περίπτωση και οι τεχνικές γνώσεις, όσον αφορά τη διατροφή προσέφεραν σε αυτούς σημαντική βοήθεια, όσον αφορά όμως τον πόλεμο με τα θηρία ήταν ανεπαρκείς- γιατί δεν είχαν ακόμη την τέχνη για την οργάνωση της πολιτείας, μέρος της οποίας είναι η πολεμική- επιζητούσαν, λοιπόν, να συγκεντρώνονται και να σώζονται χτίζοντας πόλεις · κάθε φορά, λοιπόν, που συγκεντρώνονταν αδικούσε ο ένας τον άλλο, επειδή δεν είχαν την τέχνη για την οργάνωση της πολιτείας, ώστε πάλι διασκορπιζόμενοι καταστρέφονταν. Ο Δίας, λοιπόν, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως χαθεί εντελώς, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους τον σεβασμό και τη δικαιοσύνη, για να υπάρχει τάξη στις πόλεις και συνεκτικοί δεσμοί φιλίας.

B1. Η φωτιά αποτελεί το θεϊκό μερίδιο που είχαν την τύχη, χάρη στην παρέμβαση του Προμηθέα, να λάβουν οι άνθρωποι. Είναι θεϊκό, γιατί το κατείχαν ως τότε μόνον οι θεοί, είναι θεϊκό, γιατί οι άνθρωποι το απέκτησαν με θεϊκή παρέμβαση του Προμηθέα, είναι επίσης θεϊκό, γιατί, επιτρέποντας στον άνθρωπο να αναπτύξει πολιτισμό, του επέτρεψε κατά συνέπεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη των θεών. Η πρώτη και άμεση συνέπεια του δώρου της φωτιάς, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, είναι ακριβώς η εμφάνιση της θρησκείας.

B2. «Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχάς ἄνθρωποι ὤκουν σποράδην, πόλεις δέ οὐκ ἦσαν . ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τό πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καί ἡ δημιουργική τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανή βοηθός ἦν, πρὸς δέ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἔνδεής – πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική -ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καί σῶζεσθαι κτίζοντες πόλεις »

Οἱ ἄνθρωποι σύμφωνα με τὸν Πρωταγόρα, ἀρχικὰ ζούσαν μεμονωμένα καὶ κατοικοῦσαν διασκορπισμένοι ἐδῶ κι ἐκεῖ. Ὅμως ἡ ζωὴ τοὺς κινδύνευε ἀπὸ τὰ θηρία, ποὺ τοὺς ἀφάνιζαν. Αὐτὴ τὴν ἀπειλὴν δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουν γιὰ δύο κυρίως λόγους: α) γιὰτὶ υστεροῦσαν ἀπὸ τὰ θηρία στὴ σωματικὴ δύναμη β) εἶχαν ἐργαλεῖα γιὰ τὴν εξασφάλιση τῆς τροφῆς, ὄχι ὅμως καὶ κατάλληλα ὅπλα γιὰ τὴν προστασία τοὺς ἀπὸ τὰ θηρία. Αὐτὴ τὴν ἀνεπάρκεια τὴν ἀποδίδει ὁ Πρωταγόρας στὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχαν ἀναπτύξει ἀκόμα τὴν πολιτικὴ τέχνη(τὴν τέχνη γιὰ τὴν οργάνωση τῶν πόλεων) καὶ ἐπομένως δὲν εἶχαν οὔτε τὴν πολεμικὴ τέχνη, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ἀποκρούουν τὶς ἐπιθέσεις τῶν θηρίων.

«ἐζήτουν ἀθροίζεσθαι »: προκειμένου οἱ ἄνθρωποι νὰ προστατευτοῦν ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν θηρίων, ἐπιδίωκαν νὰ ζοῦν κοντὰ ὁ ἓνας στὸν ἄλλο. Παρατηροῦμε, λοιπόν, πὼς ἡ κοινωνικὴ – ομαδικὴ συμβίωση, σύμφωνα με τὸν Πρωταγόρα, ἦταν συμβατικὴ καὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάγκης μπροστὰ σὲ ἓναν κοινὸ κίνδυνο.

«ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο»

Κατά τον Πρωταγόρα αίτιο της δημιουργίας των πρώτων κοινωνικών σχηματισμών ήταν ο κίνδυνος από τα θηρία, ενώ οι άνθρωποι δεν ήταν πλασμένοι εκ φύσεως να ζουν οργανωμένοι σε πόλεις. Το αποτέλεσμα αυτής της συνάθροισης ήταν η δημιουργία νέων προβλημάτων, καθώς έλειπε από τους ανθρώπους η πολιτική οργάνωση. Έτσι, καθίσταντο ανίκανοι να συμβιώσουν και άρχιζαν να αδικούν ο ένας τον άλλο. Επομένως, μη μπορώντας πια τη συμβατική αυτή συμβίωση και πάλι χωρίζονταν, σκορπίζονταν και αφανίζονταν από τα θηρία.

«Ζεύς οὖν δείσας περί τῶ γένει ἡμῶν μή ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἴν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί.»

Στο σημείο αυτό επεμβαίνει δυναμικά ο Δίας ο ύψιστος ρυθμιστής των πραγμάτων και αποφασίζει να μην αφήσει το ανθρώπινο γένος να αφανιστεί. Έτσι, με τον αγγελιαφόρο Ερμή στέλνει στους ανθρώπους δύο βασικά μέσα που θα καταστήσουν δυνατή τη δημιουργία των πολιτικών κοινωνιών και θα εξασφαλίσουν την παραπέρα εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού, την αιδώ και τη δίκη.

Η αιδώς είναι μια έννοια σύνθετη, της οποίας το σημασιολογικό περιεχόμενο δεν μπορεί να αποδοθεί στα νέα ελληνικά με μία μόνο λέξη. Είναι η ηθική συνείδηση, ο σεβασμός στους άγραφους νόμους, το φιλότιμο, ο αυτοσεβασμός. Είναι το συναίσθημα της ντροπής που νιώθει ο κοινωνικός άνθρωπος για κάθε πράξη που δε συμφωνεί με τις καθιερωμένες κοινωνικές αντιλήψεις. Το συναίσθημα αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο για την εκτέλεση του χρέους και του

καθήκοντος που επιβάλλει η κοινωνία στα μέλη της, αφού έτσι αποφεύγεται η αγανάκτηση και η αποδοκιμασία από τους άλλους.

Η δίκη είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η αντίληψη του δικαίου και του αδίκου, ο σεβασμός των γραπτών νόμων και των δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας και οι ενέργειες για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων, όταν καταστρατηγούνται βάνανυσα από κάποιον.

Η αξία των δύο αυτών εννοιών είναι τεράστια για τη συνοχή του συνόλου. Κρατούν δεμένους ψυχικά τους ανθρώπους, ώστε να μην συγκρούονται, αποφεύγεται και προλαμβάνεται η αδικία με αποτέλεσμα να μη διαταράσσεται η ομαλή συμβίωση, να διασφαλίζεται η συνοχή του συνόλου, να υπάρχει ισορροπία στις μεταξύ τους σχέσεις, κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, να επικρατεί ευταξία στην οργανωμένη κοινωνία. Η αιδώς, λοιπόν, και η δίκη αποτελούν τη βάση της ομαλής κοινωνικής συμβίωσης και την προϋπόθεση για την ανάπτυξη του πολιτισμού. Κατά το Δία η αιδώς και η δίκη θα εξασφαλίσουν ευταξία και συνεκτικούς δεσμούς φιλίας στις πόλεις δηλαδή εύρυθμη λειτουργία.

«ἐρωτᾶ οὖν Ἑρμῆς... καὶ πάντες μετεχόντων»»: με τον διάλογο Ερμή-Δία έχουμε την κορύφωση και την ολοκλήρωση του μύθου του Πρωταγόρα. Ρωτάει, λοιπόν, τον Δία αν πρέπει να μοιράσει την αιδώ και τη δίκη μόνο σε λίγους, όπως έχει γίνει στο παρελθόν με τις υπόλοιπες τέχνες, ή σε όλους τους ανθρώπους. Η εντολή του Δία είναι ρητή : σε όλους ανεξαιρέτως θα μοιραστεί η αιδώς και η δίκη και η συμμετοχή τους σε αυτές θα είναι υποχρεωτική και καθολική.

B3 « οὐ γάρ ἂν γένοιτο πόλεις ..... ὡς νόσον πόλεως». Είναι προφανές ότι ο Δίας θεωρεί την αιδώ και τη δίκη θεμέλια της κοινωνικής συμβίωσης, της ανθρώπινης κοινωνίας. Και για να περιχαρακώσει με κύρος την απόφασή του αυτή προσθέτει: «νόμον γε θές παρ' ἐμοῦ». Επισείει, δηλαδή, με νόμο τη θανατική ποινή σε εκείνον που δε θα είναι σε θέση να μετέχει στην αιδώ και τη δίκη είτε δε θα μπορεί είτε δε θα θέλει. Και θέλοντας να δείξει τη σπουδαιότητα και την αυστηρότητα του νόμου προσθέτει μια παρομοίωση, πως θα θανατώνεται δηλαδή σαν αρρώστια της πόλης. Η αυστηρότητα του Δία έγκειται στο γεγονός ότι αυτές οι αρετές δε βρίσκονται φύσει μέσα στον άνθρωπο, αλλά είναι επίκτητες. Επομένως, προκειμένου να εξασφαλίσει την καθολική συμμετοχή των ανθρώπων σε αυτές θεσπίζει αυτό το νόμο. Στο μεταφρασμένο απόσπασμα ο Πρωταγόρας αναφέρει ότι όσοι δε συμμετέχουν στην πολιτική αρετή πρέπει αρχικά να διδάσκονται και να τιμωρούνται, ώστε να οδηγηθούν σε αυτήν. Αν και πάλι δε συμμορφωθούν, τότε πρέπει να εκδιώκονται από την πόλη ή να θανατώνονται. Παρατηρούμε πως στη θανάτωση, που ήταν η ποινή που προβλεπόταν από τον Δία, στο σχετικό μύθο, για όσους απειθούσαν προστίθεται τώρα η εξορία. Η ποινή της εξορίας ήταν εξίσου αυστηρή με τη θανάτωση, καθώς για τον αρχαίο πολίτη ήταν ιδιαίτερα ατιμωτική και δεν μπορούσε να νοηθεί ζωή παρά μόνο μέσα στα πλαίσια της πόλης, της οποίας ήταν αναπόσπαστο μέρος. Η χρήση της θανατικής ποινής παρουσιάζεται ως έσχατη τιμωρία από τον σοφιστή, εφόσον προηγηθεί η διδασκαλία, η νουθεσία, και δεν επιφέρουν αποτέλεσμα. Άλλες εξίσου ατιμωτικές και βαριές τιμωρίες ήταν η δήμευση της περιουσίας ή η κατεδάφιση της οικίας του απειθούς πολίτη.

B4 α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Λάθος

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B5. λοχαγός = ἄγοντα, συναγωγοί

ἀγαλλίασις = ἀγάλματα

θρέψις = τροφάς, τροφήν

βαθμῖς = βωμούς

ἄφιξις = ἱκανή, ἱκανός

ὀχυρός = μετέσχε, μετέχειν, εἶχον, ἔχοντες

διάδημα = δεσμοί, ὑποδέσεις

νεογνός = συγγένειαν, γένοιτο, γένει

ὀλέθριος = ἀπόλοιτο, ἀπώλλυντο

δεισιδαίμων = ἐνδεής, δείσας

Γ1. Τα ναυτικά, λοιπόν, των Ελλήνων ήταν τέτοια, και αυτά που έγιναν παλιά και τα μετέπειτα. Απέκτησαν, όμως, πάρα πολύ μεγάλη δύναμη αυτοί που ασχολήθηκαν με αυτά εξαιτίας της απόκτησης χρημάτων και της κυριαρχίας σε άλλους. γιατί πλέοντας εναντίον τους κατέστρεφαν τα νησιά και πολύ περισσότερο όσοι δεν είχαν αυτάρκη χώρα. Στην ξηρά, όμως, κανένας πόλεμος δεν έγινε, από όπου σε κάποιους και κάποια δύναμη να υπήρξε· όλοι ήταν, όσοι και αν έγιναν, εναντίον των

κάθε φορά γειτόνων τους, και εκστρατείες έξω από την πατρίδα τους σε χώρα που απείχε πολύ από τη δική τους για καταστροφή δεν επιχείρησαν οι Έλληνες. Γιατί δεν είχαν συνασπιστεί με τις ισχυρότερες πόλεις ως υπήκοοι, ούτε πάλι αυτές οι ίδιες έκαναν κοινές εκστρατείες με ίσα δικαιώματα.

Γ2. ἔσται

ἐλάττοσι

πρόσσωμεν

ἐπιπλεῖτε

κατεστράφθω

μάλα

διαρκές

ἐκδήμοις

οὐδεμιᾶς

ἐξελθεῖν

Γ3 α) τά ναυτικά = υποκείμενο του ρήματος ἦν αττική σύνταξη

τοιαῦτα = κατηγορούμενο στο υποκείμενο του ρήματος ἦν αττική σύνταξη

ὔστερον = επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στη μετοχή γενόμενα

ἰσχύν = αντικείμενο στο ρήμα περιεποιήσαντο

κατὰ γῆν = εμπρόθετος προσδιορισμός του τόπου στο ξυνέστη

αὐτοῖς = αντικείμενο στη μετοχή προσσχόντες

ἄλλων = γενική αντικειμενική στο ἀρχῆ

οὐδεῖς = επιθετικός προσδιορισμός στο πόλεμος

ἐπὶ καταστροφῆ = εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού
στο οὐκ ἐξῆσαν

ὑπήκοοι = επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου που
αναφέρεται στο υποκείμενο οἱ Ἕλληνες και προσδιορίζει το οὐ
γὰρ ξυνειστήκεσαν